

Fraude bij Pels Rijcken

De onderste steen moet boven

Marcel Pheijffer & Jeroen Princen¹

In dit artikel wordt naar aanleiding van de geconstateerde fraude bij Pels Rijcken op basis van openbare bronnen op een rij gezet wat er is gebeurd en in welke context dat heeft plaatsgevonden. Dit met als doel het verstrekken van inzicht alsmede het bespreekbaar maken en leren van de dingen die fout zijn gegaan. Drie casussen waarin geld is weggesluisd naar privérekeningen worden besproken, waarbij het accent ligt op de Converium-casus. Hoe kan dit bij Pels Rijcken en rechthebbenden onopgemerkt zijn gebleven? Zijn de waarborgen inzake de afwikkeling van massaclaims waarop de Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade van toepassing is, wel afdoende? Is het interne en externe notariële toezicht op kwaliteitsrekeningen en separate stichtingen wel toereikend? In dit artikel wordt bovendien geconstateerd dat de deur bij Pels Rijcken zodanig openstond, dat de fraude heeft kunnen gebeuren althans niet is voorkomen. Dat gegeven relativeert de 'geraffineerdheid' van de fraude, een kwalificatie die Pels Rijcken hanteert in het nieuwsbericht waarmee de kwestie naar buiten kwam. Pels Rijcken is volgens de auteurs dan ook niet zozeer slachtoffer, zoals het kantoor stelt, maar draagt juist medeverantwoordelijkheid voor de omvangrijke fraude.

1. Waar gaat het om?

'Pels Rijcken is slachtoffer geworden van fraude door haar voormalig notaris Frank Oranje. Onderzoek naar de jegens hem gerezen verdenkingen wijst uit dat hij in drie dossiers jarenlang substantiële bedragen heeft onttrokken en overgeboekt naar rekeningen buiten Pels Rijcken', aldus een nieuwsbericht van 2 maart 2021 op de website van het kantoor van de Landsadvocaat.² Het zou gaan om overboekingen 'over een periode van vele jaren' van gelden die Oranje 'via omwegen naar privérekeningen heeft gesluisd'. In het nieuwsbericht staat ook dat het kantoor een extern onderzoek heeft laten instellen 'om de onderste steen boven te krijgen'. Dat laatste moet ook. Daarvoor zijn meerdere redenen, wij noemen er enkele.

Ten eerste: bij het meest omvangrijke fraudedossier (Converium) draait het om malversaties bij de afwikkeling van een massaclaim waarop de Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (WCAM) van toepassing is. Het gaat daarbij om compensatie voor duizenden gedupeerde aandeelhouders. Door de fraude van Oranje hebben zij of geen of te weinig geld ontvangen. Wij stellen in deze bijdrage naar aanleiding van de casus-Pels Rijcken de vraag aan de orde of de waarborgen inzake de afwikkeling van dergelijke claimprocedures afdoende zijn.

Ten tweede: de notaris heeft bij de fraude gebruikgemaakt van een separate stichting waarbij derdengelden op escrow-rekeningen zijn ondergebracht.³ Deze gelden

stonden eerst op de kwaliteitsrekening van Pels Rijcken. Wij stellen de vraag aan de orde of het interne en externe notariële toezicht op dergelijke rekeningen en separate stichtingen toereikend is.

Ten derde is door Pels Rijcken gemeld dat het naar aanleiding van het uitkomen van de fraude diverse interne beheersingsmaatregelen heeft aangescherpt. Wij constateren hierna dat de deur bij Pels Rijcken zodanig openstond, dat de fraude heeft kunnen gebeuren althans niet is voorkomen. Dit maakt dat Pels Rijcken naar onze mening niet louter slachtoffer is, zoals het kantoor stelt, maar juist dat Pels Rijcken medeverantwoordelijkheid draagt voor de fraude.⁴

Drie fraudes

In de dagen na het nieuwsbericht van Pels Rijcken verschenen diverse artikelen in de media waarin de fraude wordt beschreven.⁵ Het gaat om: (1) de massaclaim Converium, waarbij € 9 miljoen zou zijn verduisterd; (2) de casus World Online, waarbij Oranje zich een rentevoordeel van 'enkele tonnen' zou hebben toegeëigend; en (3) de afwikkeling van de Attero-transactie, waarbij het om circa € 55.000 zou gaan.

De drie casussen worden hierna besproken, waarbij het accent ligt op de Converium-casus.⁶ Blijken zal dat de notaris telkens gebruik heeft gemaakt van hetzelfde vehikel: een stichting, waarvan de originele naam tot tweemaal toe is gewijzigd.

Blijken zal dat de notaris telkens gebruik heeft gemaakt van hetzelfde vehikel: een stichting, waarvan de originele naam tot tweemaal toe is gewijzigd

Vooraf

Deze bijdrage is gebaseerd op openbare stukken, waaronder een nieuwsbericht van Pels Rijcken, reacties van het kantoor op vragen van de pers, notariële akten, schikkingsovereenkomsten en dergelijke. Daarmee kunnen wij geen compleet beeld schetsen. Uit de vele bronvermeldingen en voetnoten, blijkt echter duidelijk op welke openbare informatie wij ons baseren.

Het artikel is vooraf voorgehouden aan Pels Rijcken, dit ter correctie van feitelijke onjuistheden. De reactie van het kantoor is aan dit artikel gehecht.

2. Notariële derdengeldrekeningen

Casuïstiek draait om het gebruik (misbruik) van bankrekeningen met daarop derdengelden

In zijn nieuwsbericht stelt Pels Rijcken dat is gebleken dat Oranje substantiële bedragen via omwegen naar privérekeningen heeft gesluisd. De overboekingen hebben over een periode van vele jaren plaatsgevonden en hebben betrekking op derdengeldrekeningen in drie specifieke, reeds gesloten ondernemingsrechtelijke dossiers die door hem als *escrow agent* werden beheerd. Hij heeft deze overboekingen – aldus nog steeds Pels Rijcken – door geraffineerd frauduleus handelen, waaronder valse documenten, een regulier voorkomen gegeven waardoor dit bij kantoor en bij de rechthebbenden op de gelden onopgemerkt is gebleven.⁷

Strikte regels derdengeldrekening en administratieve verplichtingen

In artikel 24 Wet op het Notarisambt (WNa) is bepaald dat de notaris verplicht is van zijn kantoorvermogen en van alles betreffende zijn werkzaamheden, waaronder het

beheer van gelden van derden, op zodanige wijze een administratie te voeren en de daartoe behorende boeken, bescheiden en andere gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren, dat te allen tijde op eenvoudige wijze zijn rechten en verplichtingen kunnen worden gekend. Dat geldt ook voor diens privévermogen.

Na afloop van een boekjaar moet de notaris een verslag bij toezichthouder BFT indienen.⁸ In een ministeriële regeling⁹ zijn nadere regels gesteld, waaruit blijkt dat het verslag ten aanzien van de kantoorwerkzaamheden van de notaris, een jaarrekening bevat die moet worden voorzien van een controleverklaring van een accountant. Daarnaast dient een notaris een opstelling van zijn privévermogen te verstrekken, die moet minimaal worden voorzien van een samenstellingsverklaring van een accountant of fiscalist.

Artikel 25 lid 1 WNa luidt als volgt (onderstreping toegevoegd):

'De notaris is verplicht bij een financiële onderneming die ingevolge de Wet op het financieel toezicht in Nederland het bedrijf van bank mag uitoefenen een of meer bijzondere rekeningen aan te houden op zijn naam met vermelding van zijn hoedanigheid, die uitsluitend bestemd zijn voor gelden, die hij in verband met zijn werkzaamheden als zodanig onder zich neemt. Gelden die aan de notaris in verband met zijn werkzaamheden als zodanig ten behoeve van derden worden toevertrouwd, moeten op die rekening worden gestort (...)'¹⁰

Voorts is lid 2 van dit artikel van belang, namelijk:

'De notaris is bij uitsluiting bevoegd tot het beheer en de beschikking over de bijzondere rekening. Hij kan aan een onder zijn verantwoordelijkheid werkzame persoon volmacht verlenen. Ten laste van deze rekening mag hij slechts betalingen doen in opdracht van een rechthebbende.'

Administratieverordening KNB

In de Administratieverordening van de KNB zijn nadere regels gesteld.¹¹ Kern is dat moet worden gewaarborgd dat cliëntgelden juist, volledig en tijdig worden vastgelegd en gerapporteerd. Derdengeldrekeningen behoren tot de kantooradministratie. In artikel 1 van de verordening is

Auteurs

1. Prof. dr. mr. M. Pheijffer RA is hoogleraar Accountancy aan Nyenrode Business Universiteit en hoogleraar Forensische Accountancy aan Universiteit Leiden.
Mr. J.G. Princen is advocaat en partner bij DVDV Advocaten.

Noten

2. Nieuwsbericht *Fraude Frank Oranje*, website Pels Rijcken, 2 maart 2021.
3. Zie par. 2 voor een uitleg over dergelijke rekeningen.

4. Met name door de stellige woordkeuze van Pels Rijcken in zijn nieuwsbericht *Fraude Frank Oranje*, menen wij ervanuit te mogen gaan dat de notaris inderdaad heeft gefraudeerd. Immers, het nieuwsbericht van Pels Rijcken is opgesteld nadat de door hem ingeschakelde forensisch accountants van Deloitte een feitenonderzoek hebben ingesteld dat nagenoeg is afgerond en het nieuwsbericht daarop is gebaseerd.
5. Bijvoorbeeld: 'Hoe een notaris van de landsadvocaat geld stal dat niemand miste', FD 4 maart 2021, alsmede: 'Deloitte maakt

jacht op door Pels Rijcken-topman verduisterde miljoenen', FD 5 maart 2021.

6. Zie ook: <https://static.blbglaw.com/docs/Exhibits%20to%20Amended%20Petition%20-%20REVISED.pdf>.

7. Nieuwsbericht *Fraude Frank Oranje*, website Pels Rijcken, 2 maart 2021.

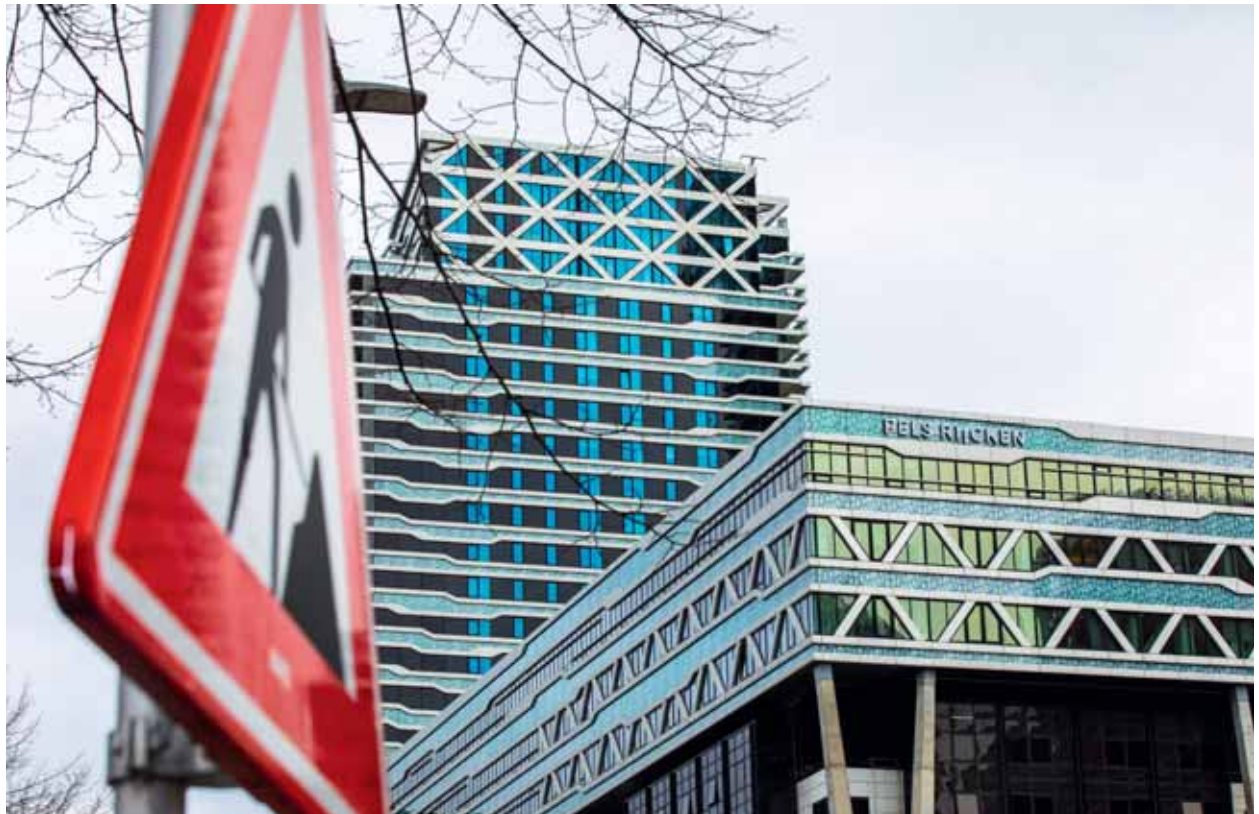
8. In art. 24 WNa is ook het indienen van kwartaalverslagen door de notaris bij het BFT geregeld, een aspect dat wij signaleren maar verder onbesproken laten.

9. Regeling op het Notarisambt van 11 december 2012, nr. 32.952, met name

artikel 2.

10. Uit de redactie van artikel 25 WNa volgt dat de notaris over 'een of meer' bijzondere rekeningen op zijn naam met vermelding van zijn hoedanigheid, de zogeheten 'kwaliteitsrekening' (derdengeldrekening), kan beschikken. Zie voorts: *Slis-Stroom*-arrest, HR 3 februari 1984, NJ 1984/752.

11. Administratieverordening KNB, 13 september 2000.

9 maart 2021, werk in uitvoering bij het kantoor van Pels Rijken in Den Haag © Laurens van Putten / ANP

bepaald dat de notaris zorg dient te dragen voor een toereikende administratieve organisatie en stelsel van interne controlemaatregelen. Artikel 6 handelt over een zorgvuldige bewaring van cliëntgelden.

Meerdere namen voor derdenrekeningen met één doel: beschermen belangen derden

Er worden in de praktijk diverse benamingen voor door de notaris gebruikte rekeningen gehanteerd. De bankrekening(en) op naam van het notariskantoor en de betreffende notaris (met vermelding van die hoedanigheid) voor gelden van derden wordt de ‘notariële kwaliteitsrekening’ genoemd. De op deze rekening door cliënten gestorte gelden zijn zo beschermd tegen oneigenlijk gebruik door de notaris, maar ook tegen zijn faillissement of dat van zijn kantoor.

Gelden van derden kunnen bij de notaris ook worden gestort op een zogenaamde escrow-rekening.¹² Daarvoor dient een escrow-overeenkomst of depotakte te worden opgesteld tussen tenminste twee partijen plus de notaris, waarin wordt vastgelegd welke partijen rechthebbenden zijn op het saldo en hoe de procedure tot uitbetaling door de notaris dient plaats te vinden.

Een notariële kwaliteitsrekening is een derdengeldrekening, maar niet iedere derdengeldrekening is een kwaliteitsrekening met de daarbij behorende bescherming.

3. Converium-casus: de aanloop

Schikking met Amerikaanse aandeelhouders¹³

Converium was een Zwitserse (her)verzekeraar met zowel in Zwitserland als in de Verenigde Staten een beursnotering. In de periode 2002-2004 zijn door Converium

verschillende misleidende mededelingen gedaan met betrekking tot zijn (verwachte) financiële resultaten en de daarvoor te treffen voorzieningen. Nadat die misleiding uitkwam ontstond een forse waardedaling van de aandelen, waardoor aandeelhouders zijn gedupeerd en schade hebben geleden.

In de Verenigde Staten hebben Amerikaanse aandeelhouders een ‘class action’ ingesteld tegen SCOR Holding (Switzerland) AG (SHS, voorheen Converium Holding AG) en Zurich Financial Services (ZFS, tot 11 december 2001 – de datum van de beursgang van Converium – enig aandeelhouder van Converium). Na vier jaar is een schikking tot schadevergoeding getroffen met de houders van in de Verenigde Staten genoteerde aandelen. Van belang is dat de Amerikaanse rechter de aandeelhouders die de aandelen niet op de Amerikaanse beurs hebben gekocht (hierna: niet-Amerikaanse aandeelhouders), heeft uitgesloten van de ‘class action’ en dat deze rechter zich (al in maart 2008) onbevoegd heeft verklaard kennis te nemen van hun vorderingen tot schadevergoeding.

Bij de oprichting van de Stichting Converium Securities Compensation Foundation komt notaris Oranje voor het eerst in beeld

Oprichting Stichting Converium Securities Compensation Foundation (SCSCF)¹⁴

Nu de Amerikaanse rechter zich jegens hen onbevoegd heeft verklaard, hebben de niet-Amerikaanse aandeelhouders en hun advocaten onderzocht of op een andere wijze toch nog tot verhaal van schade kon worden gekomen. In dat verband bleek de Nederlandse Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (WCAM) uitkomst te bieden. Teneinde een beroep op de WCAM te kunnen doen is op 18 februari 2009 de Stichting Converium Securities Compensation Foundation (SCSCF) opgericht. Bij de oprichting komt notaris Oranje voor het eerst in beeld: de oprichtingsakte van de stichting wordt door hem verleden. Het doel van SCSCF betreft het vertegenwoordigen van de belangen van beleggers en hun belangenbehartigers in verband met de vaststellingsovereenkomsten waarvan de verbindendverklaring wordt verzocht aan het Hof Amsterdam krachtens de WCAM, alsmede het verkrijgen en verdelen van de financiële compensatie.

Er worden blijkens de oprichtingsakte drie stichtingsbestuurders benoemd, onder wie prof. H.A. Groen, voormalig advocaat en tot 2007 partner van Pels Rijcken (en dus een voormalig collega van notaris Oranje). Groen wordt bestuurder en penningmeester van SCSCF. De stichting kent 'Deelnemers'. SCSCF telt 29 deelnemers, zijnde professionele partijen zoals pensioenfondsen en vermogensbeheerders. Maar ook de Nederlandse Vereniging van Effectenbezitters (VEB). Als 'Foundation Administrator' is het Haagse administratiekantoor Bureau De Jong & Osborne aangewezen. Die kreeg onder meer tot taak 'handling related payments and approvals for such payments':¹⁵

Via de WCAM toch een schikking met niet-Amerikaanse aandeelhouders

Op 2 juli 2010 is een tweetal schikkingen ten behoeve van de niet-Amerikaanse aandeelhouders tot stand gekomen. Daarbij zijn SCSCF en VEB ten behoeve van de aandeel-

houders opgetreden. Zij hebben geschikt voor in totaal USD 58,4 miljoen, bestaande uit een schikking met SCOR Holding Switzerland voor USD 40 miljoen (in de schikkingsovereenkomst aangeduid als SHS, voorheen Converium Holding AG)¹⁶ en met Zurich Financial Services (ZFS) voor USD 18,4 miljoen.¹⁷

In het kader van de WCAM heeft het Hof Amsterdam (hof) zich in november 2010 bevoegd verklaard kennis te nemen van het verzoek tot verbindendverklaring van de schikkingsovereenkomsten.¹⁸ Het hof acht SCSCF en VEB voldoende representatief om op te kunnen komen voor de groep niet-Amerikaanse aandeelhouders.¹⁹ De schikkingen zijn op 17 januari 2012 door het hof verbindend verklaard.²⁰

De beschikking van het hof nader bekeken

Het hof stelt:

*'Het schikkingsbedrag staat op een of meer afzonderlijke bankrekeningen onder beheer van een notaris en er zijn voldoende voorzieningen getroffen om te waarborgen dat het bedrag beschikbaar is en blijft voor uitbetaling aan de niet-Amerikaanse aandeelhouders.'*²¹

Het hof specificceert echter niet om welke voorzieningen en waarborgen het gaat. Wij zijn van mening dat de wetgever ervoor dient te zorgen dat het hof bij de afwikkeling van dit soort massaclaims meer toezicht moet houden. Bijvoorbeeld door benoeming van een rechter-commissaris die, net als bij de afwikkeling van een faillissement door een curator, toezicht houdt op de afwikkeling van de boedel en betalingen aan crediteuren. Vrijwel alle boedels in faillissementen zijn veel beperkter qua omvang dan de te verdelen schikkingsbedragen bij massaclaims en raken minder gedupeerden als de afwikkeling fout gaat door toedoen van een curator. Bij faillissementen is al decennia sprake van wettelijk geregeld rechterlijk toezicht, terwijl

Waar de wetgever via de WCAM rechtsmacht aan de Nederlandse rechter geeft inzake de verbindendverklaring van de schikking voor gedupeerden woonachtig in andere landen, dient de wetgever ook te (gaan) voorzien in toereikende rechterlijke controle op dit schade-afwikkelingsproces

12. Dit betreft een binnen het notariaat relatief weinig voorkomende, maar legale rekeningvorm. Een dergelijke rekening wordt geopend voor een specifiek doel, bijvoorbeeld voor de afwikkeling van een massaclaim.

13. Feiten zijn ontleend aan: (1) Hof Amsterdam 12 november 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO3908; en (2) Hof Amsterdam 17 januari 2012,

ECLI:NL:GHAMS:2010:BV1026. Zie voor een beschrijving van de Converium-casus voorts: D. Eijermans-Van Abeelen, *De uitkering van massaclaims* (diss. Tilburg), 27 mei 2020, p. 84-90.

14. Feiten zijn ontleend aan de oprichtingsakte d.d. 18 februari 2009 van de Stichting Converium Securities Compensation Foundation.

15. Zie pagina 566 van het volgende docu-

ment: <https://static.bibglaw.com/docs/Exhibits%20to%20Amended%20Petition%20-%20REVISED.pdf>.

16. Settlement Agreement SHS, 2 juli 2010.

17. Settlement Agreement ZFS, 2 juli 2010.

18. Hof Amsterdam (uitspraak), 12 november 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO3908.

19. Waar SCSCF in 2010 aanvankelijk dacht circa 3000 gedupeerde aandeelhouders te vertegenwoordigen, bleek uiteindelijk uit de

claims dat het ging om 12.218 aandeelhouders, merendeels afkomstig uit Zwitserland (8500) en het Verenigd Koninkrijk (1500), maar ook een klein deel uit Nederland (204).

20. Hof Amsterdam (beschikking) 17 januari 2012, ECLI:NL:GHAMS:2010:BV1026.

21. Hof Amsterdam 17 januari 2012, ECLI:NL:GHAMS:2010:BV1026, randnummer 7.

dat in geval van massaclaims beperkt is. Waar de wetgever via de WCAM rechtsmacht aan de Nederlandse rechter geeft inzake de verbindendverklaring van de schikking voor gedupeerden woonachtig in andere landen, dient de wetgever dan ook te (gaan) voorzien in toereikende rechterlijke controle op dit schade-afwikkelingsproces.

Het tweede punt ligt in het verlengde van het eerste. Het Hof stelt dat er *'ten aanzien van de voorwaarden voor uitkering, de behandeling van de groep benadeelden of anderszins geen redenen zijn om aan te nemen dat de belangen van benadeelden onvoldoende zijn gewaarborgd.'* Maar wat zijn dan precies de eisen die het hof stelt aan de voorwaarden, waarborgen en behandeling in het algemeen en in de Converium-casus in het bijzonder? En waaruit volgt dat die toereikend zijn? Zo heeft de accountant van SCSCF geen statutaire rol gekregen bij het proces waar het uiteindelijk om draait: de uitbetaling van gelden aan gedupeerden dan wel de controle daarop. Dat zou wat ons betreft wel wenselijk zijn.²²

De schikkingsovereenkomst nader bekeken²³

SCSCF heeft voor de afwikkeling van claims van de niet-Amerikaanse aandeelhouders – naast de Nederlandse 'Foundation Administrator' – een Amerikaanse 'Administrator' aangewezen. Dit is het hierin gespecialiseerde bedrijf: The Garden City Group. Voor iedere claim dient een formulier te worden ingevuld door de gedupeerde aandeelhouder met daarop de relevante gegevens inzake onder meer het aandelenbezit alsmede aan- en verkoopdata. De 'Administrator' speelt een belangrijke rol in de beoordeling van die claims, het doen van een voorstel tot toe- of afwijzing daarvan, het vaststellen van de compensatie en aanverwante zaken.

In de schikkingsovereenkomst is bepaald dat mr. J.H. Lemstra, toentertijd advocaat en partner bij Pels Rijcken, in het kader van de overeenkomst als een contactpersoon voor SCSCF zal optreden. Voorts blijkt uit de definitie van de overeenkomst, dat Pels Rijcken is aangewezen als 'Dutch Counsel for the Foundation'. Zo heeft Lemstra opgetreden voor SCSCF in de aanvraag tot verbindendverklaring voor het Hof Amsterdam. Bovendien is in de hierna te bespreken escrow-overeenkomst expliciet bepaald dat advocaten van Pels Rijcken (het bestuur van) de SCSCF mogen adviseren en deze kunnen vertegenwoordigen in geschillen.²⁴

In de schikkingsovereenkomst is een begroting opgenomen van de kosten van SCSCF: € 1,4 miljoen voor een periode van zeven jaar. Daarvan is ongeveer € 325.000 bestemd voor de drie bestuurders van de stichting, daarnaast is een bedrag van € 442.000 bestemd voor de advocatuurlijke bijstand van Pels Rijcken, waarbij bovendien nog ruim € 100.000 beschikbaar is voor het afgeven van juridische opinies. We merken dit met name op, omdat hieruit volgt dat ook in de advocatuurlijke kantooradministratie van Pels Rijcken deze zaak kenbaar was en dit door de accountant van dat kantoor in de administratie te zien moest zijn.

Bestuurder Groen heeft de schikkingsovereenkomst op 7 juli 2010 namens SCSCF ondertekend. Dat is ook de datum waarop Groen en Oranje de overeenkomst tekenden waarbij notaris Oranje vanuit Pels Rijcken tot *escrow agent* van SCSCF wordt benoemd.

4. De escrow-overeenkomst

Escrow-overeenkomst²⁵

Notaris Oranje vervulde bij de afwikkeling van de massaclaim een belangrijke rol, omdat hij door partijen is aangewezen als *escrow agent*. Er zijn nog twee partijen betrokken bij de escrow-overeenkomst, te weten SHS die – net als ZFS – het onder gedupeerden te verdelen geld stort en begunstigde SCSCF. Na het verbindend verklaren van de schikking houdt de *escrow agent* de gelden niet langer voor SHS maar voortaan voor SCSCF.

Ten aanzien van het door de *escrow agent* te voeren beheer over de aan beleggers uit te betalen gelden is bepaald:

*'The Escrow Agent shall be obliged to give the property held in escrow by him hereunder no lesser degree of care than he gives his own similar property.'*²⁶

Het is een bepaling die de notaris nadien kennelijk ruim heeft uitgelegd: ruim 25% van de Converium-middelen eigende hij zich toe en maakte hij tot privébezit.²⁷

Uit Bijlage B van de escrow-overeenkomst blijkt dat notaris Oranje als *escrow agent* niet in privé maar namens (en dus als vertegenwoordiger van) Pels Rijcken de

Het is een bepaling die de notaris nadien kennelijk ruim heeft uitgelegd: ruim 25% van de Converium-middelen eigende hij zich toe en maakte hij tot privébezit

opdracht heeft aanvaard.²⁸ Daaruit volgt dan ook de (mede)verantwoordelijkheid van Pels Rijcken voor diens handelen. Zo is in Bijlage B van de escrow-overeenkomst bepaald:

- (1) dat daarop de algemene voorwaarden van Pels Rijcken als omschreven in Bijlage B van toepassing zijn;
- (2) dat alleen Pels Rijcken door de overeenkomst wordt gebonden en niet de individuele partners of medewerkers;
- (3) dat de werkzaamheden vallen onder de beroepsaansprakelijkheidsverzekering van Pels Rijcken;
- (4) dat Nederlands recht op de juridische relatie tussen de cliënt (zijnde SCSCF en SHS) en Pels Rijcken van toepassing is;
- (5) dat *'client indemnifies Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn NV against any claims of third parties, including the reasonable costs of legal assistance, which in any way relate to or arise from the activities*

*carried out on behalf of the client, except in the case of intent or gross negligence on the part of Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn NV.*²⁹

Uit Bijlage A bij de escrow-overeenkomst blijkt dat bij ABN AMRO twee bankrekeningen werden aangehouden, namelijk een 'Escrow Money Account' en een 'Escrow Securities Account'.³⁰

(1) 'Escrow Money Account'

In het kader van de 'Escrow Money Account' – waarnaar door SHS het schikkingsbedrag is overgeboekt – is de volgende bepaling van belang:

'Both accounts will be registered by the Escrow Agent pursuant to article 25 of the Notaries Act. The Escrow Money account is registered in the name of "Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn NV iz derdengelden notarissen", of which the Escrow Agent is the authorized representative (...).'

Opvallend is dat in artikel 4 van Bijlage A bij de escrow-overeenkomst is bepaald:

'After the receipt of the notification (...),³¹ the Escrow Agent will change the registration of the Escrow Money Account to "Frank J. Oranje, Notaris iz St. Converium Sec. Comp. Foundation".'

Voor de verbindendverklaring van de schikking staat het geld dus eerst op een rekening van Pels Rijcken.³² Daarna moet deze derdengeldrekening van Pels Rijcken op naam komen van de notaris.³³

(2) 'Escrow Securities Account'

Er is ook een Escrow Securities Account bij ABN Amro. Daarvoor geldt:

'Both accounts will be registered by the Escrow Agent pursuant to article 25 of the Notaries Act. (...) the Escrow Securities Account will be registered in the name of "Frank J. Oranje, Notaris iz St. Converium Sec. Comp. Foundation en SCOR Holding (Switzerland) AG".'

(3) Handelingen ten aanzien van de escrow-rekeningen

In de escrow-overeenkomst (Bijlage C) is bepaald dat nota-

ris Oranje op (gezamenlijke) instructie van SCSCF en SHS het volgende (verkort weergegeven) mocht doen:

- A. gelden van de Escrow Money Account omzetten in rentedragende US Treasury Bills op de Escrow Securities Account;
- B. het verkopen van US Treasury Bills van de Escrow Securities Account en de opbrengsten overmaken naar de Escrow Money Account;
- C. gelden van de Escrow Money Account overmaken naar hetzij SCSCF, hetzij SHS.

Hieruit blijkt dat Oranje volgens de overeenkomst ten aanzien van de escrow-rekeningen, louter op instructie van SCSCF en SHS mocht handelen en alleen gelden aan SCSCF of aan SHS mocht overboeken. In ieder geval blijkt hieruit niet dat er via de escrow-rekeningen met cheques werd gewerkt (hierop komen wij in de volgende paragraaf terug) en evenmin dat SHS en SCSCF aan Oranje toestemming hebben verleend om van deze rekeningen overboeken aan derden te doen of naar (zijn) privé-rekeningen.

5. De rekeningen waarom het gaat nader bekeken

De derdengeldrekeningen in de jaarrekening van Pels Rijcken

In de jaarrekeningen van Pels Rijcken, wordt ten aanzien van de derdengelden telkens toegelicht:

'De derdengelden van het notariaat welke onder beheer van de vennootschap zijn, worden opgenomen op zogenaamde kwaliteitsrekeningen die niet ter vrije beschikking staan van de notarissen. Het eventuele overschot op deze rekeningen, de bewaringspositie, komt toe aan de notarissen. In de balans zijn de kwaliteitsrekeningen gesaldeerd met de derdengelden van het notariaat en wordt per saldo de bewaringspositie weergegeven.'

De jaarrekening van Pels Rijcken bevat geen specificatie van het aantal en de tenaamstelling van de daarin aangehouden kwaliteitsrekeningen. Daardoor blijft onduidelijk of de door Oranje inzake de fraude in de escrow-stichting³⁴ ondergebrachte (escrow-)rekeningen, al dan niet conform artikel 24 WNa in de jaarrekening van Pels

22. Hof Amsterdam 17 januari 2012, ECLI:NL:GHAMS:2010:BV1026, randnummer 9.

23. Eerder wezen wij op het bestaan van twee schikkingsovereenkomsten (inzake SHS en ZFS). Die zijn vrijwel gelijklopend. Hierna gaan wij verder alleen in op de SHS-schikking, tenzij anders aangegeven. Maar feitelijk juist is dus om telkens te lezen: de SHS/ZFS-schikkingen.

24. Art. 7 a en b van de 'Escrow Agreement'. Zie verder ook paragraaf 27 van de definitiesectie van de schikkingsovereenkomst, waarin is bepaald: 'Dutch Counsel

for the Foundation' means the law firm of Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn NV.'

25. Zie Bijlage A bij de schikkingsovereenkomsten.

26. Art. 1 sub e van de 'Escrow Agreement'.

27. Er was voor USD 58,4 miljoen geschikt. Van dat bedrag ging 20% (USD 11,7 miljoen) naar de Amerikaanse advocaten die in Amerika het 'voorwerk' inzake de schikking hadden gedaan. Van het resterende bedrag, zijnde USD 46,7 miljoen (omgerekend ongeveer € 36,2 miljoen), ging nog een deel kosten voor de SCSCF af (€ 1,4 mil-

joen). Van het daarna resterende bedrag (iets minder dan € 35 miljoen) dat voor aandeelhouders was bestemd, zou Oranje (blijkens niet door Pels Rijcken weersproken) laat staan weerlegde berichten, zich circa € 9 miljoen hebben toegeëigend, oftewel meer dan 25% van het netto voor gedupeerden beschikbare bedrag.

28. Wij gaan ervan uit dat notaris Oranje bevoegd was om een dergelijke opdracht namens Pels Rijcken te aanvaarden.

29. Art. 5 van Bijlage B bij de 'Escrow Agreement'.

30. De 'Escrow Securities Account' was

nodig omdat voor de beheerde maar nog niet uit te betalen gelden, door Oranje na een daartoe van SHS en SCSCF verkregen instructie, rentedragende US Treasury Bills moesten worden gekocht.

31. Het gaat hier om de notificatie dat de verbindendverklaring van de schikkingsovereenkomst is uitgesproken.

32. Namelijk: Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn NV iz derdengelden notarissen.

33. Namelijk: Frank J. Oranje, Notaris iz St. Converium Sec. Comp. Foundation.

34. Onder drie verschillende namen.

Onduidelijk blijft of de door Oranje inzake de fraude in de escrow-stichting ondergebrachte (escrow-)rekeningen, al dan niet conform artikel 24 WNa in de jaarrekening van Pels Rijcken zijn opgenomen en of deze al dan niet aan accountantscontrole zijn onderworpen

Rijcken zijn opgenomen en of deze al dan niet aan accountantscontrole zijn onderworpen. Evenmin is duidelijk of de door Oranje beheerde rekeningen zijn opgenomen in de verslagen en kwartaalstaten die bij het BFT zijn ingeleverd.

Escrow Money Account en de Escrow Securities Account

In de vorige paragraaf hebben we ten aanzien van de Escrow **Money** Account geconstateerd dat deze eerst een derdengeldrekening op naam van Pels Rijcken³⁵ betreft en dat deze rekening vervolgens op de eigen naam van de notaris³⁶ moet worden gesteld. De 'Escrow **Securities** Account' is direct op naam van Oranje gesteld.³⁷

De vraag is nu: zijn deze bankrekeningen op naam van 'Frank J. Oranje, Notaris inzake SCSCF' wel of niet te beschouwen als kwaliteitsrekeningen die tussen 2012-2018 in de jaarrekeningen van Pels Rijcken zijn opgenomen en waarvoor de bescherming geldt ex artikel 25 WNa? Daarbij is allereerst het volgende van belang. Op 12 augustus 2010, ruim vijf weken na totstandkoming van de schikkingsovereenkomsten (2 juli 2010), wordt door Groen de Stichting beheer Escrow SHS/ZFS opgericht bij notaris Oranje. Daarbij is Oranje als enig bestuurder van de stichting aangewezen.³⁸ Het doel van deze stichting was:

'het tijdelijk beheren van hetgeen de stichting heeft ontvangen, voor rekening en risico van rechthebbenden en het betalen of overdragen van hetgeen de stichting heeft ontvangen aan de rechthebbenden'.

Wij gaan er bij de bespreking van de Converium-casus vanuit dat Oranje het beheer van de twee escrow-rekeningen, een opdracht door Oranje aangenomen namens Pels Rijcken, vervolgens bij deze stichting heeft ondergebracht. Deze is immers specifiek opgericht door de penningmeester van SCSCF voor het beheer van de met de schikking en aan gedupeerden uit te betalen gelden. Oranje was vanuit

deze stichting alleen bevoegd tot deze bankrekeningen. De escrow-werkzaamheden van Pels Rijcken in deze zaak zijn overgegaan naar een stichting waarvan Oranje enig bestuurder was.³⁹ Daarmee was de 'kat op het spek gebonden'. Naar onze mening is door het gaan verrichten van de escrow-werkzaamheden door deze stichting (bestuurd door Oranje) in plaats van door notaris Oranje namens Pels Rijcken, aan die bankrekeningen het karakter van een zuivere kwaliteitsrekening ontvallen en daarmee de bescherming die derden inzake een dergelijke rekening toekomt.

De volgende bepaling in de escrow-overeenkomst⁴⁰ is opvallend:

'The Escrow Agent holds the opinion that the Escrowed Securities enjoy the protection of article 25 of the Notaries Act. If this opinion is subsequently determined to be incorrect, the Escrow Agent is not liable for any damages. If such protection by law is lacking, and for the purpose of otherwise effectuating the protection of the Escrowed Securities, a disclosed first right of pledge will be vested on the Escrowed Securities as security for the obligation of the Escrow Agent hereunder to pay the Escrowed Funds to either the Foundation or SHS. The first right of pledge shall be vested pursuant to the deed of pledge contained in Schedule E.'

Dit is een volstrekt ongebruikelijke bepaling: een pandrecht is nimmer nodig indien het gaat om een kwaliteitsrekening van de notaris. Het is bovendien een gotspe dat de notaris aangeeft niet aansprakelijk te zijn, indien zijn opinie betreffende de vraag of de effectenrekening ook een kwaliteitsrekening (ex artikel 25 WNa) betreft, toch niet juist zou blijken te zijn. Bovendien: een pandrecht op het saldo van een door Oranje beheerde effectenrekening helpt niets als de gelden zijn verdwenen.

Fraude via cheques?

In casu stelt Pels Rijcken dat geld van derdengeldrekeningen door Oranje (via omwegen) naar privérekeningen is overgeboekt. Ten aanzien van de Converium-kwestie stellen 'bronnen met kennis van de onderzoeken die naar de fraudezaak lopen' tegenover het FD, dat er € 9 miljoen die via cheques moest worden uitbetaald zou zijn teruggestort op Oranjes stichting:

'Het gaat om geld van buitenlandse beleggers dat via cheques moest worden uitbetaald, maar dat om

De escrow-werkzaamheden van Pels Rijcken in deze zaak zijn overgegaan naar een stichting waarvan Oranje enig bestuurder was. Daarmee was de 'kat op het spek gebonden'

administratieve redenen – papieren cheques zijn fout-gevoelig – nooit aankwam bij de gedupeerden.

Voorts schrijft het FD:

'Hij [Oranje] leidt het stichtingsbestuur, dat blind vertrouwt op de notaris van de landsadvocaat, om de tuin met een schaduwboekhouding. En nota bene zijn eigen kantoor misleidt Oranje met vervalste betalingsopdrachten die hij naar zijn administratieve medewerkers stuurt. Alles klopt op papier: niemand checkt de daadwerkelijke overboekingen. Een hiaat in het controlesysteem waarvoor Oranje – toeval of niet – zelf verantwoordelijk is. Van de € 36 miljoen die Oranje als escrow-agent zou overmaken, verdwijnt een kwart als sneeuw voor de zon.'

In *De Telegraaf* wordt als volgt bericht:

*'De schikking bedroeg € 49 miljoen, uit te keren in cheques. Ruim € 9 miljoen werd echter tussen 2015 en 2018 teruggestuurd naar een ABN Amro-rekening bij Pels Rijcken, een rekening waar notaris Frank Oranje als enige zeggenschap over had. Hij misbruikte deze rekening vervolgens voor eigen gewin.'*⁴¹

Notaris Oranje kreeg echter op basis van de escrow-overeenkomst met SHS en SCSCF helemaal niet de taak om (cheques)betalingen aan gedupeerde aandeelhouders te verrichten. Die taak rustte primair bij het bestuur van SCSCF en was door dat bestuur belegd bij de 'Foundation Administrator'. Het verhaal in de media dat hij gelden zou hebben onttrokken door geretourneerde cheques te innen vanuit een ABN Amro-rekening bij Pels Rijcken, kunnen wij daarom (nog) niet goed plaatsen.⁴² Indien vorenstaand verhaal echter wel zou kloppen en het juist is dat het met geretourneerde cheques gemoeide geld

daarna op de door Oranje beheerde (privé)bankrekening is geboekt, is direct duidelijk hoe fraudegevoelig en onverstandig de constructie is met een privéstichting van de notaris met maar één bestuurder en met daarbij op eigen naam gestelde bankrekeningen waartoe alleen de bestuurder/notaris bevoegd is. Dat is geen 'rocket science' maar gezond verstand.

6. Intermezzo: niet één maar drie fraudes

Casus 2: spelen met de rentevergoeding van derden

In de tweede casus gaat het om andere verboden handelingen voor een notaris. De kwestie betreft een relatief simpele fraude. In het kader van een schikking die gedupeerde beleggers van internetbedrijf World Online trof, parkeerde de notaris het schikkingsbedrag van € 110 miljoen op een bankrekening met een hoger rentetarief dan was afgesproken.

*'Het ging om een verschil van een half procent, weet een ingewijde, goed voor enkele tonnen. En dat geld stak Oranje heimelijk in eigen zak', aldus het FD.*⁴⁴

In artikel 25 lid 7 WNa is bepaald dat de minister regels kan vaststellen met betrekking tot de bijzondere rekening, het beheer van gelden én de berekening en uitkering van rente. Die regels zijn vastgesteld in een ministeriële regeling.⁴⁵ De kern is dat de rente over het aandeel van de rechthebbende op de bijzondere rekening(en) volledig moet worden uitgekeerd aan de rechthebbende(n). Het feit dat in casu een (vaste) rentevergoeding met de rechthebbenden was afgesproken doet daar niets aan af. Bovendien: nergens blijkt uit de regels, dat de notaris met de gelden mag 'spelen' of speculeren teneinde een hogere opbrengst te verkrijgen.⁴⁶

In het nieuwsbericht van Pels Rijcken wordt gesproken van 'geraffineerd frauduleus handelen'. Dat valt voor

Indien vorenstaand verhaal zou kloppen, is direct duidelijk hoe fraudegevoelig en onverstandig de constructie is met een privéstichting van de notaris met maar één bestuurder en met daarbij op eigen naam gestelde bankrekeningen waartoe alleen de bestuurder/notaris bevoegd is

35. Namelijk: Pels Rijcken & Drooglever Fortuijn NV iz derdengelden notarissen.

36. Namelijk: Frank J. Oranje, Notaris iz St. Converium Sec. Comp. Foundation.

37. Namelijk: Frank J. Oranje, Notaris iz St. Converium Sec. Comp. Foundation en SCOR Holding (Switzerland) AG.

38. Dit volgt uit de oprichtingsakte van de 'Stichting Beheer Escrow SHS/ZFS' d.d. 12 augustus 2010.

39. Mogelijk zijn de hiervoor beschreven

Securities en Money Accounts zelfs op naam gezet van de Stichting beheer Escrow SHS/ZFS in plaats van op naam van Oranje zelf.

40. Art. 8 van Bijlage A.

41. 'Pels-topman beroofde ook Duitse en Britse beleggers', *De Telegraaf* 12 april 2021.

42. Betalingen via cheques aan gedupeerde Europese beleggers zijn, in tegenstelling tot dergelijke betalingen in de Verenigde Staten, niet erg voor de hand liggend. Een

cheque wordt bovendien pas bij inning in mindering gebracht op het banksaldo en dus niet na retournering van ongeïnde cheques.

43. Mr. Lemstra trad in deze kwestie als advocaat van de VEB op.

44. *Hoe een notaris van de landsadvocaat geld stal dat niemand miste*, FD 4 maart 2021.

45. Regeling op het Notarisambt van 11 december 2012, nr. 32.952. Zie in dezen

met name art. 4 en 5.

46. Zo werd onlangs nog een notaris uit zijn ambt gezet die (onder andere) € 3 miljoen van de derdengeldrekening overboekte naar zijn privébeleggingsrekening 'omdat hij in aandelen Shell wilde beleggen. Hierbij was volgens de notaris enige haast geboden, want de aandelen hadden een uitzonderlijk gunstige koers.' Zie verder: Kamer voor het Notariaat, 12 maart 2021, ECLI:NL:TNORARL:2021:6.

ons in deze casus moeilijk zo te duiden. Immers het kan Pels Rijcken, hun interne controlefunctionarissen en de accountant niet zijn ontgaan dat de notaris gedurende langere tijd het beheer kreeg over € 110 miljoen. Vanzelfsprekend wordt daarbij rente gegeneerd. De regels bepalen duidelijk aan wie die rente dient te worden uitgekeerd. In het kader van onder verantwoordelijkheid van Pels Rijcken uitgevoerde opdrachten, is het spoor van binnengekomen (en te verdelen) gelden eenvoudig te volgen en te controleren. Hetgeen dan ook de (retorische) vraag oproept: gaat het inderdaad om *'geraffineerd frauduleus handelen'* of was hier sprake van *'ontoereikende in- en externe controle'*?

Indien daadwerkelijk sprake blijkt te zijn van een door notaris Oranje extra gerealiseerde maar niet aan de belanghebbenden uitbetaalde rentebate, ligt het in de rede dat Pels Rijcken deze alsnog compenseert. Het betreft Goldman Sachs en RBS, de twee partijen die de notaris € 110 miljoen in beheer hebben gegeven.

Casus 3: provincies en gemeenten

Deze casus heeft betrekking op de verkoop van afvalverwerker Attero. Private-equityfirma Waterland kocht het bedrijf voor € 170 miljoen van zes provincies en 106 gemeenten.⁴⁷ Bij deze verkoop onder de naam 'Project Amsterdam', is € 13,5 miljoen in beheer gegeven van een stichting onder beheer van de notaris, namelijk de Stichting Beheer Escrow Project Amsterdam.⁴⁸ Op welke wijze in deze casus precies zou zijn gefraudeerd is op basis van openbare bronnen thans nog onbekend. Evenmin is bekend of en hoe de provincies en gemeenten zijn benadeeld of dat het juist koper Waterland Private Equity is die door de notaris is benadeeld.⁴⁹ Echter, indien de notaris ook hier de rentetruc heeft uitgehaald is het evident dat het schadebedrag ad € 55.000 dan alsnog aan de verkopers in de Attero-transactie (ergo: provincies en gemeenten) moet toekomen.

Link tussen de te bespreken casussen: zelfde vehikel, wel naamswijzigingen

Als gezegd, op 12 augustus 2010 wordt door Groen de 'Stichting beheer Escrow SHS/ZFS' opgericht bij notaris Oranje. Groen wees daarbij Oranje als enig bestuurder van de stichting aan.⁵⁰

Bij akte van statutenwijziging d.d. 19 augustus 2013, heeft bestuurder Oranje de naam van voornoemde stichting gewijzigd (dit terwijl de Converium-schikking nog niet was afgewikkeld)⁵¹ naar 'Stichting Escrow WOL-claim'. Oranje bleef enig bestuurder. Deze akte is verleden ten overstaan van mr. C.A. de Zeeuw, net als Oranje notaris bij Pels Rijcken.⁵² Het doel van de stichting is bij de statutenwijziging niet aangepast.

Bij akte van statutenwijziging d.d. 18 juli 2014, heeft bestuurder Oranje de naam van de Stichting Escrow WOL-claim gewijzigd naar 'Stichting Beheer Escrow Project Amsterdam'. Ook deze akte is verleden ten overstaan van Oranjes kantoorgenoot De Zeeuw.⁵³ Wederom blijft het doel van de stichting ongewijzigd en blijft Oranje enig bestuurder.

Het is op basis van de thans beschikbare informatie onduidelijk, welke bankrekeningen van de stichting van Oranje nu precies per zaak zijn gebruikt en of de tenaamstelling van de voor de Converium-kwestie gebruikte rekeningen bijvoorbeeld ook is gewijzigd bij de naamswijziging van de stichting. Het is mogelijk dat gelden van verschillende zaken zijn vermengd op één bankrekening van de stichting. Wel staat vast dat het postadres voor de stichting van Oranje telkens het kantooradres van Pels Rijcken betrof en de post daar binnenkwam. Pas weken na zijn gedwongen vertrek bij Pels Rijcken en daags voor het overlijden van Oranje, is de stichting op zijn privé-adres geregistreerd.⁵⁴

7. De betrokkenheid van Pels Rijcken

Vraagtekens bij de oprichting en naamswijzigingen van de stichtingen

Met behulp van een (notaris-)kantoorgenoot hernoemde Oranje zijn stichting binnen vier jaar tweemaal en gebruikte Oranje de facto dezelfde stichting om de drie hiervoor beschreven fraudes met gelden van derden uit te voeren. Dit roept de vraag op of binnen Pels Rijcken in dezen voldoende kritisch is gehandeld en of door het kantoor en de betrokken functionarissen is voldaan aan de onderzoeksplicht en zorgplicht. Is door de behandelend notaris bijvoorbeeld voldoende onderzocht waarom de 'Stichting Beheer Escrow SHS/ZFS' in 2013 werd 'omgekat' tot 'Stichting Escrow WOL-claim', terwijl de Converium-gelden nog moesten worden uitbetaald?

Wij begrijpen niet waarom het notarissen door de wetgever en toezichthouder BFT wordt toegestaan om voor een collega-notaris van hetzelfde kantoor dit soort notariële werkzaamheden bij stichtingen (met maar één bestuurder) te verrichten.⁵⁵ Een notaris van een ander kantoor is waarschijnlijk kritischer bij een dergelijke ongebruikelijke escrow-constructie en het gerommel met rechtspersonen. Bovendien is het de vraag of de kantoorgenoot van Oranje zich afdoende heeft afgevraagd hoe zijn rol zich verhiel tot artikel 17 lid 1 WNA:

'De notaris oefent zijn ambt in onafhankelijkheid uit en behartigt de belangen van alle bij de rechtshandeling betrokken partijen op onpartijdige wijze en de grootst mogelijke zorgvuldigheid.'

Wij begrijpen niet waarom het notarissen door de wetgever en toezichthouder BFT wordt toegestaan om voor een collega-notaris van hetzelfde kantoor dit soort notariële werkzaamheden bij stichtingen (met maar één bestuurder) te verrichten

Wij staan niet alleen. Verwezen wordt naar de reactie van Van Boxel, voormalig notaris bij AKD en Loyens & Loeff. Hij spreekt in het NRC over 'grove fouten' en noemt het 'onbestaanbaar' dat voor drie verschillende doelen dezelfde stichting is gebruikt. NRC Handelsblad tekent in dezen op:

*'Oranje stelde de statuten in 2010 zelf op, hield de doelomschrijving vaag, de stichting kon daardoor voor verschillende projecten worden gebruikt. Ook kreeg Oranje, die zichzelf in nota bene zijn eigen akte tot enig bestuurder had benoemd, de totale controle – ook richting de bank. Dit had voorkomen kunnen worden als er een medebestuurder was benoemd en in de statuten bepaald was dat er twee handtekeningen gezet moesten worden. Volgens Van Boxel hadden bij Pels Rijcken alle alarmbellen moeten gaan rinkelen toen Oranje bij een collega-notaris tot twee keer toe aanklopte voor de naamswijziging.'*⁵⁶

Geraffineerde fraude en slachtofferrol Pels Rijcken

Wij kunnen de opmerking van Pels Rijcken in haar nieuwsbericht dat er sprake zou zijn van een 'geraffineerde fraude' waarvan Pels Rijcken 'slachtoffer' is geworden, niet plaatsen. Ten eerste omdat het binnen Pels Rijcken blijkbaar mogelijk was dat een notaris niet langer gebruik maakte van de normale notariële kwaliteitsrekeningen, maar deze escrow agent werkzaamheden kon gaan uitvoeren via een stichting waarvan de notaris enig bestuurder was. Dat is weliswaar niet verboden, maar vergt wel het treffen van afdoende interne beheersingsmaatregelen om misbruik te voorkomen en aan de artikelen 24 en 25 WNA te blijven voldoen. Kennelijk waren deze interne beheersingsmaatregelen ontoereikend, daar Pels Rijcken stelt in haar nieuwsbericht dat deze na een forensisch onderzoek van Deloitte zijn aangescherpt.

Ten tweede, omdat reeds uit de escrow-overeenkomst – waarbij Pels Rijcken zelf ook partij was – blijkt dat Oranje alleen bevoegd was om gelden over te boeken van de escrow-rekeningen op instructie van betrokken partijen. Kennelijk bestonden in het interne betalingsproces onvoldoende waarborgen en controlemechanismen om te voorkomen dat Oranje daarnaast (via omwegen) overboekingen naar privé-rekeningen kon doen.

Ten derde: in een dergelijke context – met grote bedragen bestemd voor derden – zijn interne beheersings-

maatregelen binnen de kantoororganisatie noodzakelijk. Bijvoorbeeld controle op en bewaking van iedere overboeking die via dergelijke escrow-rekeningen plaatsheeft. Dat bereik je niet indien gelden (mogen) worden beheerd via een privé-stichting met bankrekeningen waartoe een notaris als enige is geautoriseerd. Bij gebreke aan adequate interne beheersingsmaatregelen kan dan te makkelijk worden overgegaan tot het sluiten van 'substantiële bedragen naar privérekeningen'.⁵⁷

Ten vierde: dat Pels Rijcken niet alleen 'slachtoffer' was volgt ook uit het onderzoek dat Deloitte Forensic & Dispute Services in opdracht van Pels Rijcken uitvoert.⁵⁸ Uit het nieuwsbericht van Pels Rijcken over de fraude van Oranje blijkt het kantoor het risico van een fraude zoals gepleegd door Oranje, in de toekomst te willen uitsluiten. Daarom 'zijn de interne beheersingsmaatregelen daarop aangescherpt in overleg met Deloitte'. Het FD bericht dat Pels Rijcken desgevraagd heeft aangegeven vijf nieuwe beheersingsmaatregelen te hebben getroffen:

'Zo kijkt voortaan altijd een extra notaris mee bij betalingen en komt er meer toezicht op nevenfuncties van notarissen. Verder krijgt het bestuur meer bevoegdheden, en is er een compliance officer aangesteld die de naleving van interne regels controleert.'

Minister Grapperhaus heeft indringende vragen over de controle binnen het kantoor van de Landsadvocaat gesteld en eist een 'gedetailleerde uitleg' over de maatregelen die zijn genomen om fraude te voorkomen.⁵⁹

De rol van Oranje bij de escrow-stichtingen was binnen Pels Rijcken voldoende duidelijk

Pels Rijcken doet het voorkomen alsof Oranje alleen handelde. Dat hij alleen fraudeerde bij betalingen naar zijn privé-rekeningen moge wellicht zo zijn, maar intern kan het het bestuur, de financiële afdeling en ook de bij de drie behandelde zaken betrokken advocaten en (kandidaat-)notarissen van het kantoor niet jarenlang zijn ontgaan dat Pels Rijcken en Oranje waren ingeschakeld voor het beheer en de verdeling van omvangrijke geldpotten. Tientallen miljoenen euro's zijn op enig moment na het verbindend worden van de Converium-schikking van de notariële derdenrekening van Pels Rijcken overgegaan naar een bankrekening op naam van Oranje of op naam van Stichting Beheer Escrow SHS/ZFS.

47. De beschrijving van deze casus is ontleend aan: 'Hoe een notaris van de landsadvocaat geld stal dat niemand miste', FD 4 maart 2021, alsmede aan: 'Frauderende topman van landsadvocaat sluiste geld van gemeenten en beleggers weg', NRC Handelsblad 4 maart 2021.

48. Voorheen 'Stichting beheer Escrow SHS/ZFS'.

49. In de pers is in relatie tot deze casus een voordeel voor de notaris van € 55.000 genoemd. Zie in dezen: 'Deloitte maakt jacht op door Pels Rijcken-topman verduisterde miljoenen', FD 5 maart 2021.

50. Oprichtingsakte 'Stichting Beheer Escrow SHS/ZFS' d.d. 12 augustus 2010.

51. SCSCF is bovendien pas in 2018 geliquideerd.

52. Akte statutenwijziging 'Stichting Beheer Escrow SHS/ZFS' d.d. 19 augustus 2013.

53. Akte statutenwijziging 'Stichting Escrow WOL-claim' d.d. 18 juli 2014.

54. In het nieuwsbericht van Pels Rijcken (2 maart 2021) staat dat toen Pels Rijcken in september 2020 door het Openbaar Ministerie is geïnformeerd over het feit dat Oranje onderwerp was van strafrechtelijk onderzoek, deze zijn functies onmiddellijk

heeft neergelegd. Pels Rijcken heeft hem direct de toegang tot kantoor en systemen ontzegd en hem geschorst. Verder meldt Pels Rijcken dat Oranje kort nadat de verdere denkingen – dat hij in drie dossiers substantiële bedragen heeft onttrokken en overgeboekt naar rekeningen buiten Pels Rijcken – aan het licht kwamen, is overleden.

55. Overigens merken wij op dat ingevolge artikel 11 WNA nevenbetrokkingen (bijvoorbeeld bestuurslidmaatschappen) aan beroepsorganisatie KNB dienen te worden opgegeven.

56. 'Frauderende topman van landsadvocaat

caat sluiste geld van gemeenten en beleggers weg', NRC Handelsblad 4 maart 2021.

57. Nieuwsbericht 'Fraude Frank Oranje', website Pels Rijcken, 2 maart 2021.

58. Het rapport van Deloitte Forensic & Dispute Services noch hun aanbevelingen zijn openbaar gemaakt.

59. 'Grapperhaus eist uitleg van de landsadvocaat over beheersing fraude', FD 9 maart 2021. Zie ook: 'Schandaal rond Pels Rijcken schokt financiële wereld', FD 3 maart 2021. Die gedetailleerde uitleg aan de Minister is nog niet openbaar gemaakt.

Als aangewezen beheerder van omvangrijke sommen geld en enig bestuurder van de escrow-stichtingen had hij veel macht en mogelijkheden, kennelijk ook om interne controlemaatregelen te omzeilen

Voorvoemde gang van zaken maakt dat binnen Pels Rijcken alertheid en controle op notaris Oranje waren vereist. Als aangewezen beheerder van omvangrijke sommen geld en enig bestuurder van de escrow-stichtingen had hij veel macht en mogelijkheden, kennelijk ook om interne controlemaatregelen te omzeilen. Doordat hij voorts benoemd is als bestuursvoorzitter van Pels Rijcken nam die macht enkel toe. Op basis van notariële regelgeving hebben advocaten bij gemengde kantoren geen toegang tot het notariële deel van de dossier- en kantooradministratie. Dit is een beperking van het interne toezicht op (werkzaamheden van) notarissen bij gemengde kantoren. Ten aanzien van derdengeldrekeningen gelden strikte administratieverplichtingen, juist voor notarissen en het bestuur van het kantoor. Advocaten bij gemengde kantoren doen er verstandig aan compenserende toezichtsmaatregelen op notariële werkzaamheden te creëren, bijvoorbeeld met inschakeling van externe notarissen.

8. Er staan nog veel vragen open: de onderste steen moet boven

Waar is het geld?

Deze bijdrage is gebaseerd op openbare stukken, waaronder het enige nieuwsbericht van Pels Rijcken, reacties van het kantoor op vragen van de pers, notariële akten, schikkingsovereenkomsten en dergelijke. Diverse onderzoeken zijn nog niet afgerond, laat staan openbaar gemaakt.⁶⁰ Vele vragen blijven dan ook nog onbeantwoord. De belangrijkste is: waar is het geld gebleven? Een vraag die Oranje niet heeft willen beantwoorden, maar waar via de onderzoeken wel een antwoord op moet komen. Het is eenvoudigweg onacceptabel (en niet goed voor het vertrouwen in notarissen) indien geld voor eeuwig kan verdwijnen.

De rol van Pels Rijcken

Het is van belang om meer duidelijkheid van externen te krijgen over de rol en betrokkenheid van het kantoor van Landsadvocaat Pels Rijcken, haar notarissen en bij de beschreven zaken betrokken advocaten. Hier speelt toezichthouder BFT een belangrijke rol. Want waar het Openbaar Ministerie de vervolging van de notaris wegens diens overlijden moet staken,⁶¹ kan het BFT onderzoek doen naar de betrokkenheid van andere (kandidaat-)notarissen en met name ook naar de adequaatheid van de interne beheersingsmaatregelen, de verplicht ingediende verslagen na afloop van een boekjaar, de kwartaalverslagen en

de door de accountant afgegeven verklaringen. Het BFT kan handhavend optreden, ook al is dat niet meer jegens notaris Oranje. Die zou bij leven ongetwijfeld uit zijn ambt zijn ontzet.

Openheid nodig door Pels Rijcken

Bovenal is het noodzakelijk dat Pels Rijcken zelf meer duidelijkheid schept hoe dit heeft kunnen gebeuren. In het door het kantoor uitgebrachte nieuwsbericht, staat nadrukkelijk dat het kantoor een onderzoek door Deloitte Forensic & Dispute Services heeft laten instellen 'om de onderste steen boven te krijgen'.⁶² Dat moet ook: adel verplicht in dezen het kantoor van de Landsadvocaat. Daarom is het nodig openheid te geven: over de fraude, over hoe deze ondanks controle- en compliance-mechanismen heeft kunnen gebeuren, hoe de schade precies en volledig wordt vergoed en hoe fraude in de toekomst wordt voorkomen. Dat kan bijvoorbeeld door het rapport van het door Deloitte uitgevoerde forensisch onderzoek – en dan niet louter in samengevatte vorm – openbaar te maken. Het is niet dat Pels Rijcken dat juridisch is verplicht. Maar hier ligt wel een morele verantwoordelijkheid: het gaat hier immers om misstanden binnen het kantoor van de Landsadvocaat en bij een gerenommeerde notaris.

Waar dergelijke openheid tijdens Pels Rijcken en/of overheidsinstanties uitblijft, ligt het voor de hand dat aanvullende Kamervragen worden gesteld over de toekomstige inschakeling van Pels Rijcken als kantoor van de Landsadvocaat. Een soortgelijke situatie ontstond ook ten aanzien van ING, nadat het Openbaar Ministerie met deze bank een megaschikking trof.

De (toezichthoudende) rol van SCSCF en haar bestuur

Voor het bestuur van SCSCF is het ook belangrijk dat helder wordt hoe en wanneer de fraude heeft plaatsgevonden. Van SCSCF zijn behoudens de jaarrekening over 2009 geen jaarrekeningen beschikbaar bij de Kamer van Koophandel, zodat voor ons niet na is te gaan wanneer de gelden aan gedupeerde aandeelhouders zijn uitgekeerd. Het bestuur van SCSCF heeft tot het uitkomen van de fraude in ieder geval niet gemerkt dat zij circa 25 % minder daadwerkelijk heeft uitgekeerd aan de gedupeerde aandeelhouders dan de bedoeling was gezien de oorspronkelijke omvang van de met SHS uit onderhandelde compensatie.

Op basis van de openbare stukken en de daarin gepresenteerde handelwijze kan worden aangenomen dat The Garden City Group op instructie van SCSCF de claims van aandeelhouders heeft geverifieerd en vastgesteld, waarna het bestuur van SCSCF op basis van een 'Plan of Allocation' tot uitbetaling aan gedupeerden kon overgaan. Normaliter is dan – dus voorafgaande aan de uitbetaling – volstrekt duidelijk wat iedere gedupeerde zou moeten ontvangen op basis van de netto voor uitkering beschikbare middelen van circa € 35 miljoen.

Bij faillissementen dient een concept-uitdelingslijst aan de rechtbank te worden toegezonden en wordt deze aldaar gecontroleerd om daarna te worden gedeponeerd, waarna crediteuren daartegen nog bezwaar kunnen maken en zich desnoods alsnog kunnen melden. Een dergelijk systeem zou de wetgever in WCAM-zaken naar onze mening ook kunnen en moeten gaan hanteren, namelijk bij het Hof Amsterdam waar verzoeken tot verbindendver-

klaring van massaclaims worden behandeld. Dergelijk extra toezicht en controle is geen overbodige luxe: het gaat bij dergelijke zaken immers om veel grotere bedragen dan bij 99% van de faillissementsboedels waarin het toezicht door de rechter-commissaris strikt is gereguleerd.

De rol van accountant Mazars

Mazars is zowel de accountant van Pels Rijcken als accountant van SCSCF (geweest). In de publiekelijk beschikbare informatie is alleen de jaarrekening 2009 van SCSCF te vinden, als zijnde door Mazars gecontroleerd. Als accountant van Pels Rijcken diende Mazars ook de kwaliteitsrekeningen van de notarissen van Pels Rijcken te onderzoeken bij de jaarlijkse controle van de administratie en de jaarrekening van Pels Rijcken. En ook de derdengeld- en escrow-rekeningen van de stichting waarmee Oranje heeft gefraudeerd (mits deze rekeningen door Pels Rijcken als kwaliteitsrekeningen in de jaarrekening zijn opgenomen en bij het BFT zijn opgegeven).

De vraag is of Oranje de accountant ook om de tuin heeft geleid. Maar net zo goed is de vraag of de accountant zich om de tuin heeft laten leiden. Immers, het was publiekelijk jarenlang bekend dat Pels Rijcken de claims inzake Converium en World Online afwikkelde, zoals ook de rol bij de verkoop van Attero openbaar was. Het was voor de accountant gemakkelijk vast te stellen dat er in voornoemde akten gebruik werd gemaakt van escrow-rekeningen en dus ook dat hij deze diende te controleren. Ook was het vehikel, de stichting van Oranje, kenbaar uit openbare informatie: de statuten waren simpelweg opvraagbaar bij de Kamer van Koophandel en daaruit bleek het bestaan van escrow-rekeningen met Oranje als stichtingsbestuurder verantwoordelijk voor het beheer van de gelden op dergelijke rekeningen.

Mazars was als gezegd niet alleen de accountant van Pels Rijcken, maar ook de accountant van SCSCF. Onderdeel van de controle van de jaarrekeningen van SCSCF omvat niet alleen het saldo en de mutaties op de escrow-rekeningen die Oranje voor de stichting beheerde, maar ook de uitbetalingen door SCSCF aan gedupeerden. Bij het naar boven brengen van de onderste steen is het noodzakelijk dat ook kenbaar wordt gemaakt op welke wijze de accountant diens controle op de uitbetalingen heeft uitgevoerd en hoe het mogelijk is dat deze

door Oranje om de tuin is geleid of zich om de tuin heeft laten leiden.

Voor het vertrouwen van de deelnemers aan massaclaims en voor het Hof Amsterdam dat schikkingen in dezen verbindend kan verklaren, is het belangrijk om te weten welke controlewerkzaamheden de accountant van een claimstichting wel en niet dient te verrichten, maar ook of zij deze specifieke instructies dienen te geven. Bovendien moeten zij gelegenheid krijgen door de accountant te worden geïnformeerd over de controlebevindingen. Immers, de tijd dat de samenleving iedere notaris en accountant op zijn of haar blauwe ogen kon vertrouwen, ligt (helaas) achter ons.

De rol van BFT

Het BFT is er mede om toezicht te houden op de financiële praktijkvoering door onder meer notarissen. Uit de jaarverslagen van het BFT blijkt dat met nadruk wordt gekeken of het saldo op de derdengeldrekening van de notaris (de zogeheten bewaringspositie) niet negatief is. De omvang van het totale geldbedrag op de derdengeldrekeningen is fors:

*'Het totale saldo op notariële kwaliteitsrekeningen bedraagt dagelijks gemiddeld enkele miljarden euro's. Het saldo derdengeld bij de notariskantoren (exclusief IDS-kantoren) was eind 2020 € 8,3 miljard. Dit is 48% meer dan eind 2019 (€ 5,6 miljard).'*⁶³

Met enige regelmaat wordt een notaris uit het ambt onttrokken omdat de bewaringspositie negatief is. Maar ook fraude is geen uitzondering:⁶⁴

'Vanuit het toezicht wordt geregeld waargenomen dat derdengeldenrekeningen misbruikt dan wel onvolgende gevoed worden. Zo waren er in 2020 opvallend veel zaken waar de derdengeldenrekening een rol speelde. Met name werd dit jaar gekenmerkt door een fraudezaak bij een groot gerenommeerd advocaten- en notarissenkantoor. Het onderzoek hiernaar loopt en wordt in 2021 naar verwachting afgerond.'

De referentie betreft de zaak Pels Rijcken. Het is terecht dat die nu bij het BFT in beeld is en wordt onderzocht.

Bij het naar boven brengen van de onderste steen is het noodzakelijk dat ook kenbaar wordt gemaakt op welke wijze de accountant diens controle op de uitbetalingen heeft uitgevoerd en hoe het mogelijk is dat deze door Oranje om de tuin is geleid of zich om de tuin heeft laten leiden

⁶⁰. Het onderzoek van de FIOD loopt al twee jaar en ook Deloitte Forensic & Disputes Services onderzoekt de kwestie nu al ruim acht maanden.

⁶¹. Overigens kan het Openbaar Ministerie de vervolging tegen de stichting van Oranje wel voltooien.

⁶². Blijkens het nieuwsbericht van Pels

Rijcken was dat onderzoek op 2 maart 2021 'nagenoeg afgerond'.

⁶³. BFT-jaarverslag 2020, uitgebracht op 31 maart 2021.

⁶⁴. BFT-persbericht bij het jaarverslag 2020, 31 maart 2021.

Maar fundamentele vragen dan het onderzoeken van een incident zijn: (1) heeft het BFT voldoende toezichtcapaciteit voor het toezicht op het notariaat, en (2) leunt het BFT niet te sterk op de accountants van notariskantoren?

Uit het BFT-jaarverslag 2019 blijkt dat ongeveer 3300 (kandidaat-)notarissen onder toezicht van het BFT staan, werkzaam bij 770 kantoren. Voor het financieel toezicht op hen heeft het BFT 6 fte beschikbaar. Zij voerden in 2019 4000 toetsingen bij de 770 notariskantoren uit alsmede 1260 toetsingen op de privé-cijfers van notarissen. In het BFT-jaarverslag 2019 wordt gesteld:

'Door de afgenomen capaciteit bij het financiële toezicht ligt de nadruk op de signalering. Naar aanleiding van de ingediende cijfers worden lang niet altijd extra vragen gesteld of nieuwe onderzoeken gestart. Dit uit oogpunt van prioritering en het maken van keuzes ten opzichte van andere kantoren en de tijdsdruk.

Uit de cijfers blijkt dus dat het BFT met zes personen verantwoordelijk is voor het financieel toezicht op notarissen en ook blijkt uit de toezichtsystematiek dat daarbij inder-

Uit de cijfers blijkt dus dat het BFT met zes personen verantwoordelijk is voor het financieel toezicht op notarissen

daad sterk wordt gesteund op de werkzaamheden van accountants van notarissenkantoren. Wij zijn van mening dat 6 fte voor het financieel toezicht op notarissen evident te gering is. Wat is daar echt van te verwachten? Kunnen zij het verloop van derdenrekeningen bij notariskantoren adequaat onderzoeken? Controleert het BFT ook het verloop van alle escrow-rekeningen die door notarissen niet gekoppeld zijn aan de reguliere notariële kwaliteitsrekening van kantoor, en die bijvoorbeeld zijn ondergebracht in separate stichtingen zoals bij notaris Oranje?

Wij hebben daarover in openbare bronnen geen nadere informatie kunnen vinden. Controleert BFT jaarlijks welke (neven)functies notarissen vervullen en of zij daarmee in een positie verkeren om gelden oneigenlijk te onttrekken aan kantoorcliënten? Heeft het BFT voldoende financiële middelen om haar toezichtstaak naar behoren uit te kunnen voeren? Is de geringe bijdrage van notarissen aan het BFT, een paar euro per verleden notariële akte, niet veel te gering?

Van fraude moeten we leren

Doel van een bijdrage als deze is het verstrekken van inzicht. Zaken bespreekbaar maken die betrokkenen – bijvoorbeeld in summier nieuwsberichten – onbesproken laten. Leren van hetgeen fout is gegaan. Maatregelen nemen, teneinde soortgelijke fraude in de toekomst te voorkomen. In dat verband benoemen wij tot slot nog een specifiek punt. Namelijk dat Nederland naam heeft gemaakt met de Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (WCAM). Nederland is daarmee internationaal gezien zeer aantrekkelijk om massaclaims te schikken. De casus Pels Rijcken leert echter dat in de meest omvangrijke fraudecasus sprake was van een onjuiste afwikkeling van een massaclaim-zaak. Kennelijk zit het systeem dienaangaande nog onvoldoende stevig in elkaar. Een aspect dat ook voor de rechterlijke macht van belang is, daar deze in het kader van massaclaims getroffen schikkingen verbindend kan verklaren. Het is dan ook zaak dat daarbij in de toekomst voldoende waarborgen worden getroffen teneinde misstanden zoals die bij Pels Rijcken zijn gebleken worden voorkomen.

Waarbij ten aanzien van Pels Rijcken wat ons betreft aanvullend in ieder geval nog dient te worden getoetst of er al dan niet malversaties hebben plaatsgevonden ten aanzien van andere door notaris Oranje opgerichte claimstichtingen zoals die inzake: DSB, Petrobas, Shell, SNS, Steinhoff, Volkswagen en VSZ. Ook daar gaat het om zeer forse financiële belangen. Ons is bovendien opgevalen dat in een paar van de besturen van die stichtingen oud-partners van Pels Rijcken en Mazars zijn opgenomen. Zo is een voormalig partner van Pels Rijcken bestuurder van het merendeel van de genoemde claimstichtingen. De door ons besproken casuïstiek – en de daarin geschetste dubbelrollen – leert ook dat in een 'ons kent ons sfeer' goed toezicht houden niet altijd vanzelfsprekend is. ●

Reactie Pels Rijcken

Pels Rijcken voelt zich verantwoordelijk voor het feit dat deze fraude jarenlang heeft kunnen plaatsvinden en betreurt het daardoor geschonden vertrouwen. Het heeft daarom onze hoogste prioriteit de benadeelden zo spoedig mogelijk te compenseren. Het zijn immers hún belangen die hier zijn geschaad. Daarover zijn afspraken gemaakt met de (vertegenwoordigers van de) benadeelden.

Wij begrijpen dat de fraude veel vragen oproept. Vragen die moeten worden beantwoord. Bovenstaand artikel is – en dat kan ook niet anders – enkel gebaseerd op informatie uit openbare bronnen. Wij kunnen ons voorstellen dat uit die openbare bronnen het door auteurs geschetste beeld volgt. Helaas komt dat beeld op fundamentele onderdelen niet overeen met de werkelijke gang van zaken. Hoewel wij hierover graag meer duidelijkheid hadden gegeven, loopt er nog een onderzoek van het Bureau Financieel Toezicht (BFT) en kunnen wij gelet op de toe-

passelijke geheimhoudingsverplichtingen geen feiten uit de betrokken dossiers delen. Daardoor is het voor ons niet goed mogelijk hier het volledige en juiste beeld te schetsen. Het voorgaande neemt overigens niet weg dat de werkelijke gang van zaken ernstig is.

Vanzelfsprekend hebben wij alle ons bekende feiten gedeeld met het BFT. Zodra het onderzoek van het BFT is afgerond, zullen wij naar aanleiding van de resultaten daarvan uitleg geven. In de tussentijd werken wij volledig en proactief mee aan het onderzoek.

Het spreekt verder voor zich dat Pels Rijcken de gang van zaken uiterst serieus neemt en de onderste steen boven wil hebben. Beheersmaatregelen zijn aangescherpt en er is een externe bestuurder aangesteld met bijzondere aandacht voor governance, compliance en risk-management. Een situatie als de onderhavige mag zich nooit meer voordoen. Het nieuwe bestuur van Pels Rijcken zal zich daar de komende tijd hard voor blijven inzetten.

Naschrift auteurs

Pels Rijcken heeft ervoor gekozen geen verdere feitelijke informatie te verstrekken vanwege de notariële geheimhoudingsplicht en het lopende onderzoek van BFT.

Wij merken echter op dat de geheimhoudingsplicht zich uitstrekt tot hetgeen de cliënten van de notaris deze hebben toevertrouwd. Daar gaat dit artikel echter niet over. Het gaat wel in de kern over het handelen (te eigen bate) van notaris Oranje, de vraag of diens fraude zo geraffi-

neerd was als Pels Rijcken stelt, en de vraag of Pels Rijcken zich in deze al dan niet terecht als slachtoffer opstelt. Ten aanzien van die aspecten had Pels Rijcken derhalve feitelijke onjuistheden – zo die er zijn – kunnen corrigeren.

Daarnaast bestaat er geen wettelijk verbod om hangende een BFT-onderzoek mededelingen te doen. Pels Rijcken heeft overigens eerder – middels een nieuwsbericht van 2 maart 2021 – al wel mededelingen gedaan.